

LA FAMÍLIA I EL MAS EN LES ESTRATÈGIES PATRIMONIALS AL VILASSAR BAIXMEDIEVAL¹

MONTserrat RICHOU I LLIMONA
Institut de Recerca en Cultures Medievales
de la Universitat de Barcelona

RESUM

L'evolució d'un mas i la família que hi habita és accessible mitjançant l'estudi de la base antroponímica i toponímica del mas. L'anàlisi d'aquesta interdependència reflecteix l'existència de fases d'estabilitat, de creixement i d'involució. Dins d'aquesta darrera fase, destaca l'aparició de masos deshabitats, rònecs i derruïts, així com l'aglevament d'aquests masos per pagesos vilassarencs.

PARAULES CLAU

Despoblació, antropònims, topònims, mas, família, rònec, aglevament.

The tenant family and the farmhouse heritage strategies in the late medieval Vilassar

ABSTRACT

The evolution of the *mas* (farm house) and the tenant family is approachable by studying its family and place names. The analysis of this interdependence reveals the existence of phases of stability, growth and recession. Within this last phase it has to be highlighted the appearance of vacant, deserted and demolished farms, as well as their acquisition by farmers from Vilassar.

KEY WORDS

Depopulation, family names, place names, farmhouse, family, deserted farm, farm acquisition.

1. Aquest article participa en els projectes «Escassetats, fams i mortaldats a Catalunya a l'edat mitjana. Estudi i corpus documental», de l'Institut d'Estudis Catalans (PT2008-S0118-RIERA01), dirigit pel doctor Antoni Riera i Melis, i «Carestía, hambre y mortalidad en la Cataluña medieval: explicaciones y representaciones de las crisis de ciclo corto y los malos años en la historia», del Ministeri de Ciència i Innovació (CARHAMORT HAR2008-03031/HIST), dirigit pel doctor Pere Benito i Monclús.

La intrínseca relació entre l'evolució d'un mas i la família que hi habita és accessible mitjançant l'estudi de la base antroponímica i toponímica del mas. L'observació de l'antropònim és facilitada per la relació de transmissió patrimonial que es pot copsar amb la institució dels hereus i de les pubilles. L'anàlisi de la interdependència suara esmentada aporta noves dades sobre l'existència de masos deshabitats, de rònecs, de derruïts i d'aglevats a Vilassar. L'objectiu d'aquest estudi de caire regional és contribuir en un avenç del coneixement de la història econòmica i social de la Catalunya Vella baixmedieval. Per a l'elaboració d'aquesta recerca s'ha utilitzat documentació de diferent tipologia, relacionada amb les estratègies reproductores del sistema familiar, les actuacions patrimonials de les unitats familiars i les darreres voluntats de la població vilassarenca als darrers segles medievals.²

FAMÍLIES I MASOS

Com és ben sabut, a l'època medieval, la família pagesa desenvolupà la major part de les seves activitats econòmiques al voltant del mas, entès en el sentit més ampli del terme, que comprèn la població que hi habitava, la casa pairal amb les seves dependències, les seves terres i les activitats econòmiques que s'hi realitzaven. Tot això configurava una unitat d'explotació de tipus familiar. Les explotacions es consideraven rendibles quan permetien satisfer les necessitats de manutenció i de reproducció de la família del mas, així com el pagament de diferents tipus de rendes (senyorials, jurisdiccionals i contractuals). Si hi havia excedents podia adreçar-se aquesta part de la producció al mercat.

L'antropònim de la família que habitava un mas acostumava a coincidir amb el topònim amb el qual s'identificava aquell mas. Per això, la interdependència d'ambdós identificadors facilita l'estudi tant de la situació d'una unitat familiar i del seu mas en un moment donat com la seva evolució temporal.³ Aquesta *evolució* pot observar-se en diferents fases, caracteritzades per tendències d'estabilitat, de creixement o d'involució. Com és evident, aques-

2. La major part dels materials exposats en aquesta comunicació estan basats en la meua tesi doctoral, titulada *El Baix Maresme a l'època baixmedieval*, dirigida pel doctor Antoni Riera i Melis, i defensada l'octubre de 2007, a la Universitat de Barcelona.

3. Un cas a part és la presència d'alguns cabalers pubills que en maridar-se no utilitzen el cognom de la pubilla, sinó que el desplacen al darrer lloc com a àlies. En aquests casos, l'investigador ha de consultar fonts de diferent tipologia per poder elaborar l'estudi de cas. En un pol oposat, la presència de pubilles amb antropònims feminitzats és un fet que facilita en gran mesura les tasques d'investigació.

tes fases estaven interrelacionades amb les estratègies de reproducció familiar i amb les actuacions patrimonials desenvolupades per l'hereu o la pubilla de cada unitat familiar.⁴ Ambdues estratègies es reflectien en la situació econòmica de la unitat familiar i en la situació social de la família dins de la comunitat vilassarenca baixmedieval.

L'anàlisi de les convergències i de les divergències detectades entre els antropònims dels hereus i de les pubilles vilassarencs i els toponímics dels seus respectius masos, durant el període 1348-1486, indiquen les diferents tendències o dinàmiques, relacionades amb les fases observades d'evolució abans esmentades.⁵ L'observació de llargs períodes en els quals predominà la coincidència entre l'antropònim i el topònim, identificadors de la família i de la seva explotació familiar, demostren la pervivència del llinatge familiar pagès analitzat en un indret geogràfic concret. L'habitatge i explotació continuïtats d'un mas per aquestes famílies indica que la tendència predominant és la d'estabilitat i/o expansió, ja que les estratègies de reproducció i patrimonials han estat encertades i, per tant, com a mínim han assegurat una identificació continuada amb un antropònim i un topònim idèntics. En la majoria dels casos, aquesta circumstància es ratifica amb les informacions aportades pel capbreu de 1558-1614, recopilat a instàncies de Miquel des Bosc i de Sant Vicenç.⁶ En canvi, per a altres casos, aquesta font és insuficient, ja que no aporta la identificació dels hereus i de les pubilles d'alguns masos aloers o dels dependents d'altres senyories.

L'observació i l'anàlisi de les divergències detectades entre un antropònim i un topònim és cabdal per al coneixement de la relació entre les diferents unitats familiars i les seves explotacions, així com l'evolució d'aquesta relació. La consulta de fonts notariales de diferent tipologia pot determinar si les divergències detectades són puntuals o constants. L'estudi de les divergències puntuals assenyala la presència d'una problemàtica familiar, que pot derivar en dues tendències: la d'estabilitat i la d'involució. En la d'estabilitat s'observa un redreçament

4. Montserrat RICHOU I LLIMONA (2011), «Vers una caracterització de la pagesia baixmedieval dins d'un àmbit regional», *Felibrejada* (Mataró), 93: *Els monestirs medievals: IV Jornades d'Història i Arqueologia Medieval del Maresme*, p. 063-066, edició digital.

5. Montserrat RICHOU I LLIMONA (2010), «Família pagesa i estratègies patrimonials: el Baix Maresme als darrers segles medievals», a Jordi BOLÒS *et al.* (ed.), *Família pagesa i economia rural: VII Congrés sobre Sistemes Agraris, Organització Social i Poder Local*, Lleida, Diputació de Lleida i Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 259-272.

6. Maria Josep CASTILLO i Josep M. SALRACH (1990), *Argentona i Vilassar a cavall de dues èpoques*, Argentona, L'Aixernador.

vers la convergència inicial,⁷ mentre que en la d'involució s'inicia una dissociació o divergència continuada entre un antropònim i un topònim, que fins llavors havien estat idèntics. En aquests casos, es pot constatar des de la desaparició d'un grup familiar⁸ fins a l'alienació del mas a una branca col·lateral, fora de l'àmbit familiar o la seva disgregació.⁹ Dins d'aquesta categoria, també es constata la presència de cabalers pubills reticents a utilitzar l'antropònim de la seva muller pubilla, que coincideix amb el topònim del seu mas, i a desplaçar el seu cognom al darrer lloc com a àlies. Aquesta actitud també s'observa en les confessions d'alguns cabalers pubills al capbreu de 1558-1614 de Miquel des Bosc i de Sant Vicenç.¹⁰

TAULA 1

RELACIÓ D'ANTROPÒNIMS D'HEREUS I PUBILLES I TOPÒNIMS DE MASOS I BORDES,
VILASSAR (1348-1486)

<i>Coincidències perllongades</i>
Abril, Agell, Armengol, Arola, Bonivern, Carbonell, Casals, Colomer, Cuquet, Diumer, Estrany, Isern, Julià, Martí, Morot, Parera, Pi, Pons, Rafart, Riera, Vehill, Vidal, Villar i Vives.
<i>Divergències detectades</i>
Alzina, Amadó, Artaguil, Aulovara, Banyeres, Boscà, Canal, Colom, Costonera, Domènec, Eimeric, Martí, Morera, Morera (borda), Sagalar, Serra, Serra (borda) i Torre.
<i>Divergències constants</i>
Aranyó, Barata, Bengut (borda), Jasset, Martí, Nadal, Perpinyà.

7. Donació del mas Morell de Guillem, muller de Guillem Morell, i aquest darrer al seu nét Pere Serra, fill de Bartomeu Serra, de Vilassar (1383, 12, 29, f. 164 i 164 bis, Manual 4, Arxiu Parroquial de Sant Genís de Vilassar de Dalt (APSGVD)). A les escriptures d'esposalles Pere continuà utilitzant el cognom Serra (1383, 12, 29, f. 165 a 166v, Manual 4, APSGVD). Més tard, quan Pere Serra actua com a legítim hereu s'identifica com Pere Morell.

8. Hi ha antropònims que no apareixen mai a la documentació consultada i que podrien correspondre a topònims de masos rònecs, detectats al segle XIV i que continuen esmentant-se durant els segles XVI i XVII. Com a exemples, es pot esmentar els masos Aranyó i Barata. La migració dels Aranyó a Barcelona es confirma amb el llegat testamentari, realitzat per Constança, vídua de Guillem Prats, de Barcelona, a favor de la seva néta Jaumeta, òrfena de Simó Aranyó de Barcelona. Es tracta d'un censal mort, que satisfia Ramon Alzina, de Vilassar (1382, 2, 1, f. 34, Manual 3, APSGVD).

9. Confessió d'una tinença del mas Barata de Guillem Carbonell a Pere des Bosc (capbreu vell de les rendes de Vilassar i Argentona 1354-1356, Arxiu Històric Municipal d'Argentona (AHMA), i full solt al lligall 279, Fons Moja, Biblioteca de Catalunya (BC).

10. Per exemple, Sebastià Boet, àlies *Carbonell*, declarà el mas Carbonell i Bernat Cisa, àlies *Parera*, el mas Parera. Vegeu CASTILLO i SALRACH (1990), p. 229 i 230.

En algunes ocasions, la fase d'involució d'un mas comportà diferents situacions. Entre aquestes, cal assenyalar l'abandonament, l'estat ruïnós, l'enrunament i/o l'aglevament per altres famílies que ja comptaven amb un altre mas.¹¹ Aquesta temàtica encara no ha estat profundament tractada per al Vilassar baixmedieval, perquè les fonts acostumen a ser escadusseres i no faciliten la reconstrucció de les darreres actuacions de totes aquelles famílies que hagueren d'abandonar el seu mas. Aquestes fonts forneixen a l'estudiós des de notícies puntuals, que només aporten algunes dades, fins a un conjunt documental d'alguns masos, cosa que permet conèixer millor alguns aspectes de la problemàtica familiar, així com l'estat del mas en diferents moments.

Els primers casos de masos deshabitats o ròncs localitzats al Vilassar baixmedieval són els masos Barata i Aranyó. L'any 1354, el mas rònc Barata fou confessat per la família Carbonell al capbreu de Pere des Bosc. Posteriorment, en el segon capbreu dels Des Bosc, el dels segles XVI-XVII, aquesta família continuà confessant la possessió d'aquest mas. Abans de l'any 1394, el mas Aranyó fou objecte de la disgregació d'algunes de les seves tinençes, desaparegué amb l'establiment dels masos d'en Colomer i un descendent d'aquesta família, en Vicenç Colomer del Camí, encara el confessà al capbreu de Miquel des Bosc i de Sant Vicenç.¹² Les causes de l'abandonament d'aquests masos no estan documentades, però algunes dades permeten suggerir una explicació. Com que l'abandonament d'un mas precedeix al seu deteriorament i posterior enrunament, l'estat d'aquests masos vilassarencs demostra una mínima incidència a Vilassar de la fam del 1333, de la primera pesta del 1348 i dels seus successius rebrots, així com de la carestia del 1374-1376.¹³ I, per tant, és

11. L'alienació de masos i la influència del capital urbà al medi rural no és un fenomen exclusiu de la baixa edat mitjana ni de l'època moderna. Pere Benito i Monclús constata aquestes estratègies per a una època anterior, els segles XI i XII, a Pere BENITO I MONCLÚS (2003), *Senyoria de la terra i tinença pagesa al comtat de Barcelona (segles XI-XIII)*, Barcelona, Institució Milà i Fontanals, Departament d'Estudis Medievals, p. 308-315.

12. El darrer Aranyó documentat com a habitant de Vilassar és Guillem Aranyó, que morí entre els anys 1337-1339 (vegeu Coral CUADRADA MAJÓ (1988), *El Maresme medieval: Hàbitat, economia i societat, segles X-XIV*, Mataró, Rafael Dalmau Editor, p. 264). Carta precària d'una peça de terra del mas Aranyó de Miquel des Bosc a favor de Jaume Estrany, de Vilassar (1394, 10, f. 4, Manual 5, APSGVD). Establiment d'una peça «sobre los masos dits los Colomers», on abans hi havia el mas Aranyó, de Pere des Bosc a Salvador Colomer, de Vilassar (1443, 11, 18, lligall 278, Fons Moja, BC).

13. Pere Benito i Monclús, al treball inèdit *Viure al Vilassar del Quatrecent: Els testimonis dels inventaris «post.mortem» (1425-1454)*, comptabilitzà seixanta-set masos i quinze bordes, mitjançant un capbreu consuetada de l'any 1410. CUADRADA (1988) ja cons-

més plausible considerar la hipòtesi que en aquests dos casos es percep un fracàs de les estratègies de reproducció de les unitats familiars, ja que aquestes foren incapaces d'assegurar el relleu generacional de les branques troncales dels masos ni amb parents col·laterals. Dit d'una altra manera, es constata la incapacitat d'assegurar l'explotació del mas per manca de mà d'obra.¹⁴ Aquesta circumstància també s'observa als altres masos, que es poden consultar a la taula 2. Com que d'aquests darrers es compta amb més informació documental, les causes de l'estat del mas poden explicar-se amb més seguretat. En algunes ocasions, aquesta situació s'explica per la minoria d'edat de l'hereu,¹⁵ per l'absència de descendència per responsabilitzar-se del mas familiar,¹⁶ per la infertilitat¹⁷ i a causa de la continuada presència de la mort.¹⁸ A més a més,

tatà a la seva tesi doctoral que la presència de masos rònecs a la comarca del Maresme no fou gaire elevada, p. 289.

14. Pierre VILAR (1981), *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, vol. 1, Barcelona, Curial, p. 199-203.

15. Per exemple, aquest seria el cas del mas Martí de condició altera. Vegeu Pere BENITO I MONCLÚS, «Vivienda rural y niveles de vida en el entorno de Barcelona a fines de la Edad Media», a *Col·loqui Pautes de Consum i Nivells de Vida al Món Rural, València, 16 al 18 de setembre de 2008* (en premsa); Montserrat RICHOU I LLIMONA (2010), «Família pagesa i estratègies patrimonials: el Baix Maresme als darrers segles medievals», a Jordi BOLÓS *et al.* (ed.), *Família pagesa i economia rural: VII Congrés sobre Sistemes Agraris, Organització Social i Poder Local* (Alguaire, 21 a 23 de maig de 2009), Lleida, Diputació de Lleida i Institut d'Estudis Ilerdencs.

16. Un cas contrari és el de quatre generacions de pubilles Rafart (Saurina, Saurina, Eulàlia i Francesca), que feminitzen l'antropònim com a «Rafarda», durant el període 1354-1470. D'altra banda, les actuacions reproductives d'aquest grup familiar es ratifiquen en la confessió d'aquest mas per un Rafart al capbreu dels segles XVI-XVII (vegeu CASTILLO i SALRACH (1990), p. 231).

17. Relacionat amb la nota núm. 8: testament de Maria, muller de Pere Morell (abans Pere Serra) (1384, 10, 12, f. 48v, Manual 3, APSGVD). Òbit de Maria, muller de Pere Morell (1387, 7, 6, f. 48v, Manual 3, APSGVD). L'any 1473, en una compravenda a carta de gràcia, aquest mas aparegué escriturat com a derruït (*Diversorum* 30, APSGVD).

18. Aquest seria el cas del mas Artaguil: donació del mas aloer Artaguil de Guillem Artaguil a la seva filla Margarida i època d'aixovar d'ambdós a favor d'Antoni Lladó, àlies *Artaguil*, marit de Margarida (1402, 4, 20, *Diversorum* 68 i 100 i f. 75, Manual 5, APSGVD). Testament d'Antoni Ortaguil, àlies *Lladó*, i òbit (1405, 7, 28 i 1405, 8, 2, f. 91, Manual 3, APSGVD). Època de dot marital o aixovar de Guillem Artaguil i Margarida a favor de Joan Caselles, de Teià (1406, 4, 19, f. 112v i 113, Manual 5, APSGVD). Testament de Constança, muller de Pere Torrent, forner de Barcelona, i filla del difunt Guillem Artaguil i òbit. Constança escriturà deixes a favor de la seva mare Margarida i per a les seves germanes. Com a marmessors figuraren Pere Artaguil, sastre, i Marc Isern, paire. Ambdós de Barcelona i amb uns orígens vilassarencs (1410, 7, 12 i 1446, 2, 21,

la migració vilassarenca vers la ciutat comtal dificultà el relleu generacional quan es necessità alguns parents col·laterals, que no volgueren tornar a Vilassar per responsabilitzar-se del mas familiar.¹⁹

El capbreu elaborat durant el XVI i XVII a instàncies de Miquel des Bosc i de Sant Vicenç informa sobre masos rònecs, que no eren definits amb aquest estat als segles XIV i XVI. Per aquests segles, es compta amb indicis que indiquen com aquests masos no gaudien pas d'un període d'estabilitat, perquè l'observació d'una absència continuada de documentació a partir d'un moment donat reflecteix aquesta situació. Aquests masos són els coneguts com a Banyeres,²⁰ Colom,²¹ Flor,²² Garbí, Marquès i Sagalar.²³ Així doncs, durant els segles XIV i XVI, aquestes explotacions familiars també van passar per una etapa involutiva dels seus recursos humans i patrimonials. Aquesta circumstància potser comporta-

f. 126-127 de *Tercius Liber Testamentorum*, de 1405-1442 de Pere Folgueres, Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB)). L'any 1473, en una compravenda Margarida, vídua de Pere Marquès, i el seu fill, alienaren una peça del mas Artaguil, rònec (1473, 4, 16, *Diversorum* 30, APSGVD).

19. RICHOU I LLIMONA (2007), p. 367-369.

20. Una de les darreres referències dels Banyeres i del seu mas correspon a la donació d'aquest mas de Pere Banyeres a Pere Sagalar, Pericó Sagalar i Francesca, muller d'aquest darrer. S'intueix per informació testamentària consultada que ambdues famílies estaven emparentades (1398, 5, 20, f. 156v i 157, Manual 5, APSGVD). El mas Sagalar en estat rònec figura al capbreu dels segles XVI-XVII (vegeu CASTILLO i SALRACH (1990), p. 231).

21. La confessió de Miquel Riera del mas Colom com a rònec al capbreu dels segles XVI-XVII confirma com aquest mas continuà en mans de la mateixa família. L'any 1427, Antoni Riera, fill de Salvador Colom, àlies *Agell*, confessa les cases i el pati del mas Colom, situat a la plaça de Vilassar, davant l'horta del castell a Pere Pujolar, procurador de Miquel des Bosc (1427, 5, 10, f. 18v, Manual 8, APSGVD).

22. Des de mitjan segle XIV la família Marquès també tingué a les seves mans el mas Flor. Els intents de mantenir habitats ambdós masos no reeixí i finalment acabaren aplevats. Els darrers documents d'aquests dos masos són una donació i un testament. El 1408, Margarida, vídua de Guillem Flor i muller de Bernat Seguí, de Vilassar, féu donació dels drets del mas Flor a Bartomeu Flor, hereu del difunt (1408, 5, 15, f. 18v i 19, Manual 5, APSGVD). El 1410, a les seves darreres voluntats, Bertomeu Flor, fill de Guillem Flor, confirmà la donació del mas Marquès a favor de la seva mare, que ja havia escripturat amb anterioritat en un altre document (1410, 5, 1, f. 100v-101, Manual 3, APSGVD).

23. Els darrers documents d'aquesta família són els testaments de Pere Sagalar i de la seva muller Geralda, que moriren poc després d'haver testat. Mentre que Pere Segalar institueix hereu universal Bernat Verívol, la seva muller ho fa a favor del seu fill Bernat Tolrà, probablement fruit d'un anterior matrimoni (1418, 10, 11 i 1426, 7, 1, f. 120 i 147v, Manual 3, APSGVD).

ria acceptar una major incidència d'aquelles crisis a les quals s'ha fet referència amb anterioritat (el «primer mal any», les primeres pestes i la carestia del 1374-1376).²⁴ Malgrat això, les fonts reflecteixen que la persistència de la mort, en cap moment documentada a causa de la pesta, impedi l'acompliment de les estratègies de reproducció elaborades fins i tot per aquelles famílies benestants emparentades com els Flor i els Marquès.²⁵ Per altra banda, si es té en compte les referències localitzades al nostre estudi i les dades aportades de nous masos rònecs pel capbreu de Miquel des Bosc, el nombre de masos rònecs o derruïts des de mitjan segle XIV fins a finals del mateix segle només s'eleva a quatre masos: el mas Banyeres, el mas Barata, el mas Aranyó i el mas Sagalar.

TAULA 2
MASOS RÒNECS, VILASSAR (1354-1474)²⁶

<i>Data</i> (font documental)	<i>Mas</i>	<i>Dependència</i>	<i>Localitat</i>	<i>Estat</i>
1354	Barata	Des Bosc	Vilassar	Ròneç
1402	Borda de Morera	Des Bosc	Vilassar	Disgregat
1443	Martí	Alou	Vilassar	Ròneç
1443	Aranyó ²⁷	Benefici de Santa Anna de la Seu de Barcelona	Vilassar	Ròneç

24. CUADRADA (1988) ofereix un recull dels vilassarencs morts durant els períodes 1337-1339 (noranta-cinc parroquians) i 1340-1348 (seixanta-vuit parroquians). D'entre els difunts del primer període, només es pot relacionar la desaparició del darrer Aranyó amb el decés de Guillem Aranyó, car aquest és l'únic antropònim dels esmentats per CUADRADA (1988) del qual ja no es compta amb més documentació. Quant als difunts del període 1340-1348, tots els que comptaven amb un mas presenten una continuïtat documental. Per altra banda, aquesta historiadora, quan comenta les informacions analitzades al *Llevador de rèdits*, elaborat per Pere des Bosc, es refereix a «la poca incidència del despoblament, encara que aquest es deixés sentir» a les parròquies dependents dels Des Bosc, p. 354.

25. Per aprofundir sobre les causes de la mortalitat, vegeu Emilio MITRE FERNÁNDEZ (2004), *Fantasma de la sociedad medieval: Enfermedad, peste, muerte*, Valladolid, Universidad de Valladolid.

26. A la taula 2, hem consignat la dada més antiga que ens informa de la situació del mas.

27. Lligall 278, Fons Moja, BC.

LA FAMÍLIA I EL MAS EN LES ESTRATÈGIES PATRIMONIALS
AL VILASSAR BAIXMEDIÉVAL

TAULA 2 (Continuació)
MASOS RÒNECS, VILASSAR (1354-1474)

<i>Data</i> (font documental)	<i>Mas</i>	<i>Dependència</i>	<i>Localitat</i>	<i>Estat</i>
1473	Alzina	Des Bosc	Vilassar	Deshabitat
1473	Artaguil	Alou	Vilassar	Rònc
1473	Morell ²⁸	Des Bosc	Vilassar	Derruït
1474	Serra ²⁹	Franquesa de Montcada /Des Bosc	Vilassar	Derruït

AGLEVAMENTS DE MASOS I ESTRATÈGIES PATRIMONIALS

En general, la fase involutiva d'un mas finalitzava amb l'aglevament d'aquell per una altra unitat familiar, que ja comptava amb un altre mas.³⁰

Com és obvi, no representava el mateix la incorporació d'un nou mas deshabitat i amb unes dependències habitables i conservades que aglevar-ne un de rònc o un de derruït. Tampoc podia equiparar-se l'adquisició d'un mas amb totes les seves tinences amb la d'un altre del qual ja s'havien alienat part d'aquelles. També es diferenciava entre la incorporació d'un mas amb tinences ermes i la d'un mas productiu.

Quan es realitza una anàlisi exhaustiva de la documentació notarial relacionada amb aquelles unitats familiars que varen accedir a la possessió d'un

28. En un document de compravenda, Margarida, vídua de Pere Marquès, i el seu fill, Pere, de Vilassar, vengueren a Antic Pons Cerola, de l'esmentada parròquia, una peça de terra del mas Artaguil, que figurà com a rònc. D'entre els límits de la peça venuda, s'assenyalaren una tinença del mas Alzina deshabitat i un honor del mas Morell, derruït (1473, 4, 16, *Diversorum* 30, APSGVD).

29. Compravenda d'una peça de terra del mas Serra de Cabriels, derruït, realitzada per Jaume Abril, hereu del mas Abril, al seu germà Antoni Abril (*Diversorum* 30, APSGVD). Antoni Abril confessà la possessió dels masos Abril i Serra en l'elaboració del capbreu de Miquel des Bosc i de Sant Vicenç dels segles XVI i XVII (CASTILLO i SALRACH (1990), p. 229 i 231).

30. VILAR (1981), p. 201; Josep M. SALRACH (1989), «La pesta negra i els orígens del problema remença», *Anuario de Estudios Medievales*, annex 24, p. 13-34; Eva SERRA (1980), «El règim feudal català abans i després de la Sentència Arbitral de Guadalupe», *Recerques*, núm. 10, p. 17-32; Rosa LLUCH i BRAMON (1988), «El mas i la servitud en els segles XIV i XV. Una aproximació», *Quaderns del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles*, núm. 19, p. 85-94; Rosa LLUCH i BRAMON (2003), *Els remences de l'Almoina del pa de la Seu de Girona (segles XIV i XV)*, tesi doctoral dirigida pel doctor Lluís To Figueras (Universitat de Girona), Universitat de Barcelona.

nou mas, es poden obtenir valuoses informacions sobre l'estat del mas aplevat, la via d'aglevament i les estratègies patrimonials endegades per alguns pagesos i pageses vilassarencs. Aquesta anàlisi també permet la classificació d'onze dels tretze masos aplevats a Vilassar durant el període 1354-1474³¹ dins d'un model explicatiu, que considera tant les actuacions senyoriales com les estratègies patrimonials pageses.

A mitjan segle XIV, part del patrimoni maresmenc de la família dels Sant Vicenç passà a mans dels Des Bosc. El 2 de juny de 1352, Pere des Bosc, ciutadà de Barcelona i escrivà de ració, adquirí en una subhasta pública a Barcelona per 9.500 lliures el castell de Sant Vicenç, sots domini reial, el castell aloer de Vilassar i la torre de Cogoll.³² Aquest canvi de llinatge senyorial s'explica per la decadència d'una part de la baixa noblesa i l'enfortiment economicosocial d'alguns membres del braç reial amb representació, que anaren desplaçant a alguns membres de la petita noblesa al capdavant d'algunes senyories.³³ La capacitat gestora d'aquests nous senyors, que dominaven la jurisprudència i la comptabilitat, facilità la millora de la fiscalització dels seus dependents, així com l'obtenció de drets jurisdiccionals.³⁴

Les estratègies patrimonials dels Des Bosc respongueren a un intent de reafirmar la seva nova posició senyorial davant de les poblacions dependents i a obtenir beneficis de la inversió realitzada per continuar projectant-se socialment a la ciutat comtal.³⁵ Una mostra d'això fou la capbreuació ordenada per Pere des Bosc de totes les seves possessions maresmenques aloeres. Les confessions realitzades durant els anys 1354 i 1356 significaren l'inici d'una nova etapa en la qual els pagesos constataren un enduriment de les condicions imposades pels seus senyors.³⁶ Segons Coral Cuadrada, l'explotació pagesa pels

31. Malauradament, a hores d'ara no es compta amb documentació per explicar la via d'aglevament dels masos Barata i Amadó, respectivament realitzats el 1354 i el 1395.

32. Francesc CARRERAS I CANDI (1982), *Argentona històrica*, Argentona, Ajuntament d'Argentona, p. 47.

33. Joan BUSQUETA i Coral CUADRADA (1986), «Els funcionaris regis i la seva implantació al Pla de Barcelona i en el Maresme», *L'Avenç*, núm. 84, p. 36-41.

34. M. Teresa FERRER MALLOL (1970-1971), «El patrimoni reial i la recuperació dels senyorijs jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV», *Anuario de Estudios Medievales*, núm. 7, p. 351-492.

35. Cristina BORAU i MORELL (2002), «L'ascens social a la Barcelona del segle XIV vist a través dels promotors de capelles de la seu i de les grans esglésies parroquials», *Anuario de Estudios Medievales*, núm. 32, fasc. 2, p. 693-722.

36. L'any 1374, Pere des Bosc elaborà una carta precària, relacionada amb la borda Serra, a favor de Bonanat Canal. Aquest vilassarenc ja comptava amb un altre

Des Bosc es realitzà amb «més convicció, amb més intensitat i amb mitjans més efectius».³⁷

La defunció de l'hereu o de la pubilla d'un mas sense candidats aptes o escripturats per substituir-lo podien generar diferències i controvèrsies entre parents o pretesos parents, que reivindicaven els seus drets de successió al capdavant del mas.³⁸ Per això quan un mas quedava deshabitat, els Des Bosc organitzaven crides amb l'objectiu de localitzar parents que tinguessin drets sobre el mas i assegurar-se que les actuacions senyoriales no incorrien en la il·legalitat per estalviar-se controvèrsies i enfrontaments.³⁹ Si amb les crides

mas, del qual era cabaler pubill. Pere des Bosc volgué assegurar-se la rendibilitat de la confirmació d'establiment, perquè exigí a Canal la reconstrucció de la borda, així com l'elecció d'un hereu que seria «solidi, proprii et affocati cum remensis, intratibus, intestis, exorquis, cugucis et aliis usibus et servitutis quibus alii hominis nostri solidi proprii et affocati sunt in dicto termino me vel mei districti» (1374, 3, 6, f. 88v-89v, Manual 2, APSGVD). Més tard, Bonanat Canal vengué el mas Canal, de condició aloera als Duran, i pacta un matrimoni entre els descendents d'ambdós famílies (1380, 11, 11, f. 127-128v, APSGVD). L'estratègia senyorial no funcionà perquè després de la mort de Bonanat Canal (1388, 4, 10, f. 51-51v, Manual 3, APSGVD), en Miquel des Bosc elaborà una carta precària de tres peces de la quintana de la borda Serra, de tres peces i d'una peceta a favor de Bartomeu Serra i del seu fill, Salvador (1397, 4, 1, f. 35v-36, Manual 5, APSGVD, i f. 35, Llibre del Baixell, AHMA).

37. CUADRADA (1988), p. 355.

38. És el cas del mas Eimeric, que acabà desapareixent, després d'haver passat per una sèrie de mans i haver estat alienat el seu patrimoni per alguns dels seus propietaris: a l'estiu del 1431, es realitzà una crida pública en relació amb els drets del mas Eimeric del difunt Alemany Eimeric, que estava sots domini i alou de Pere des Bosc (f. 57, Manual 8, APSGVD). En Veil, àlies *Perpinyà*, i en Joan Estrany respongueren a l'esmentada crida (f. 57, Manual 8 i *Diversorum* 118, APSGVD). L'any 1449, Salvador Eimeric féu donació de la meitat del mas Eimeric a la seva germana, Francesca, muller de Nicolau Bonivern (1449, 11, 21, f. 153v, Manual 8, APSGVD). Quatre anys abans, en Salvador ja havia començat a vendre algunes peces del mas. Dotze d'aquestes tinençes foren adquirides per Pere i Bartomeu Veil, àlies *Perpinyà* (1445, 1, 22 i 1445, 6, 6, lligall 278, Fons Moja, BC, i 1561, 3, 20, referència de la confessió de Pere Veil de la Serra, hereu del mas Veil o *Perpinyà*, capbreu 1558-1614, AHMA). Posteriorment, el 1474, l'«antiquitus mas Eimeric» està en mans de Salvador Estrany (1474, 1, 22, *Diversorum* 35). Per tant, les darreres referències documentals es remetent a successors d'en Veil i en *Perpinyà*, que, a la primera meitat del segle XV, reivindicaren els seus drets sobre el mas Eimeric. Aquest mas no figurà al capbreu dels segles XVI i XVII.

39. «Fou fete cride que negum qui hage dret en lo mas Castelar dins XXX jorns orimers vinents si cia a posar en altre manere de qui avant no y serien scoltats» (1431, juliol, 8, f. 57, Manual 8, APSGVD).

realitzades no s'obtenia resposta de parents interessats a responsabilitzar-se de l'explotació agrària del mas i acceptaven les condicions contractuals, el senyor territorial podia emprendre diferents actuacions. D'entre aquestes estratègies, cal assenyalar l'alienació de les tinences del mas, cosa que provocava la seva disgregació, o un nou establiment del mas amb l'objectiu de facilitar la seva explotació.⁴⁰ Des de mitjan segle XIV, aquesta darrera opció facilità a pagesos vilassarencs l'aglevament de nous masos com la borda Serra, el mas Nadal i el mas Amadó, que es realitzaren sota l'aixopluc senyorial.⁴¹

En altres ocasions, els aglevaments es realitzaren mitjançant alienacions realitzades entre membres de la pagesia vilassarenca. Aquests aglevaments sorgiren de dues línies d'actuació o estratègies de gestió del patrimoni pagès diferenciats, depenent de si es realitzaren dins o fora de l'àmbit familiar.⁴² Dins de l'àmbit familiar, predominà l'adquisició d'un nou mas mercès a les donacions testamentàries: masos Amado, Alzina i Aulovara, respectivament aglevats pels Cuquet i pels Roig, pels Perdal i pels Colomer, i pels Parera.⁴³ En altres oca-

40. La desaparició documental del topònim d'un mas no sempre es tradueix en la seva desaparició real. En alguns masos, s'observa el canvi del topònim per un altre que coincideix amb l'antropònim del seu nom estadant. Per exemple, el mas Costonera o d'en Pere d'Or, va canviant paulatinament el seu topònim per Castelar, Verívol, Torrents, Piferrer i actualment es coneix com Can Simó. D'altres exemples, són: mas Boscà, mas Mataró, mas Ros i ca l'Avi de la Riera, mas Domènec, mas Draper, mas Mallolas, mas Biada i can Mallolas (Josep VILADEMUNT I CORNEY (2002), *Estratègies humanes d'ocupació del territori: El cas de Vilassar de Dalt* (treball inèdit)).

41. El 25 de gener de 1398, Guillem Roig i el seu fill Pere, confessaren el domini útil del mas Roig. Aquesta família també comptava amb el mas Amadó, pel qual eren homes propis, solius, afocats i de remença de Miquel des Bosc (f. 158, Manual 5, APSGVD, i f. 154, Llibre del Baixell, AHMA).

42. En canvi, a la veïna població de Premià destacà la família benestant Botey, que combinà l'adquisició d'agr de diferent condició jurídica amb la compra de masos i de pensions de censals morts. Del 1398 al 1464, els Botey incorporaren al seu patrimoni familiar els masos Nicolau, Riquer, Mascaró, Servet i Perdal (1398, 7, 22, perg. núm. 11, Arxiu Patrimonial de Can Moles de Premià de Dalt (APCMPD); 1412, 9, 28, perg. núm. 38, APCMPD; 1429, 6, 11, f. 53v i 54 de *Primum Manuale* de Bartomeu Agell, AHPB, i 1464, 3, 23, XXXIII, *Manuale 1464* de Bartomeu Agell, AHPB).

43. Pel testament de Guillema d'Aulovara, vídua de Bernat Aulovara, se sap que una filla seva era muller de Pere Parera (1377, 8, 24, f. 10v-20v, Manual 3, APSGVD). Posteriorment, al testament de Joan d'Aulovara, Antoni Parera fou escollit hereu universal i en substitució d'aquest s'escollí en Julià, en Joan Cisa i els parents més propers (1422, 8, 28, f. 136, Manual 3, APSGVD). Mentre que el mas Aulovara no figurà al capbreu dels segles XVI-XVII, el mas Parera fou confessat per Bernat Cisa, àlies *Parera*. Així doncs, durant tot aquest període aquest mas continuà estant en mans de parents.

sions, la incorporació d'un nou mas sorgí d'una compravenda entre parents. En aquest segon grup, ha de classificar-se la venda del mas Perpinyà,⁴⁴ efectuada pels Eimeric,⁴⁵ i les compravendes realitzades per Agneta, filla de Bonanat Canal i muller de Pere Serena, àlies Dilmer i vídua de Berenguer Boix, àlies Boscà. A la primera d'aquestes compravendes, Agneta adquirí el mas Boscà, sots domini i alou de l'altar de Santa Maria de l'església de Sant Genís de Vilassar, probablement amb la intenció de recuperar el mas familiar del seu primer difunt marit.⁴⁶ A la segona, Agneta vengué el mas Canal de condició aloera a Salvador Serena, parent per via marital.⁴⁷

Els aplevaments pagesos realitzats fora de l'àmbit familiar són poc nombrosos a Vilassar. Per aquesta raó, a continuació es desenvoluparà l'explicació de les estratègies de reproducció de la unitat familiar i patrimonial, observades en un dels casos documentats: el mas Pi, sots domini i alou de Pere des Bosc. A finals del segle XIV, mitjançant una permuta realitzada per Pere Pi, àlies *Rosselló*, la família Pi incorporà un nou mas al seu patrimoni.⁴⁸ Es tracta del mas Lena de condició aloera i situat a la veïna població de Premià. Posteriorment, l'any 1460, en Salvador Pi, l'hereu d'ambdós masos aprofità aquesta doble *possessió* per elaborar i, posteriorment, escripturar unes línies d'actuació favorables per a la reproducció de la branca troncal del mas Pi i l'explotació familiar del mas Lena. Per això, quan instituí hereu d'ambdós masos el seu fill Salvador, li exigí el compliment d'unes pautes de convivència en relació amb un altre fill del donant, Pere, germà del donatari. Entre

44. Els Perpinyà eren parents dels Eimeric: època de dot realitzada per Ferrer Eimeric i el seu fill, Alemany, a favor de Pere Perpinyà, per la seva cunyada Alamanda (1370, 5, 27, f. 5, Manual 2, APSGVD).

45. El 2 de novembre de 1411, Salvador Armengol comprà el mas Perpinyà a Alemany Eimeric i Salvador Eimeric, de Vilassar, per 80 lliures (f. 188v, Manual 5, APSGVD, i ref. a confessió de Pere Veil de la Serra, pagès de Vilassar i hereu del mas Veil o Perpinyà del 20 de març de 1561 del capbreu 1558-1614, AHMA, i lligall 279, Fons Moja, BC). Els Armengol i els Eimeric s'emparenten, mitjançant l'enllaç d'Eulàlia, filla de Guillem Armengol, i Salvador Eimeric, fill de Ferrer Eimeric, àlies *Perpinyà* (1397, 2, 2, Debitori de dot de Guillem Armengol, f. 150-151v, Manual 5, APSGVD). Pere Veil de la Serra, que confessà la «possessió» del mas Perpinyà als segles XVI-XVII, també era parent dels Perpinyà, segons una compravenda realitzada per Pere Veil, àlies *Perpinyà*, el 1445, a Salvador Eimeric (lligall 278, BC).

46. 1407, 1, 10, f. 114v i 166, Manual 6, APSGVD. Des del 1445, està documentada la possessió del mas Boscà pels Riera (1445, 1, 22, lligall 278, Fons Moja, BC). Al capbreu dels segles XVI-XVII no s'identificà el seu hereu o pubilla.

47. 1407, 8, 4, f. 96v, Manual 5, APSGVD.

48. F. 35v, Manual 5, APSGVD.

aquestes clàusules, destaquen les següents: ambdós germans havien de con- viure al mas Pi; si Salvador moria abans que Pere, el mas havia de ser per a aquest darrer o la seva descendència; si hi havia discòrdia entre ambdós ger- mans, en Salvador havia de retornar el mas Lena; si Pere volia marxar del mas, havia de rebre la seva legítima o traslladar la seva residència al mas Lena.⁴⁹

Poc temps després, Salvador Pi, fill, enviudà eixorc de Rafaela, filla de Rafel Castelar de Premià, i retornà al seu pare el mas Pi.⁵⁰ Aquest darrer, el 27 de maig de 1467, féu una altra donació d'aquest mas. En aquesta ocasió, a favor del seu altre fill, Pere. A les condicions escripturades de la donació, continua observant-se la meticulositat amb la qual Salvador Pi, pare, planifica la repro- ducció de la branca troncal del mas Pi, basant-se en la convivència familiar, fa- cilitada per la separació dels masos. A les clàusules d'aquesta darrera donació, s'hi observa: la reserva de l'usdefruit del donat i 15 lliures per testar Salvador Pi, pare; la línia de successió del mas Pi, la continuïtat de la possessió del mas Lena per Salvador, fill, i el retorn del dot a la família de la difunta muller d'en Salvador. Amb referència a les estratègies elaborades per garantir la successió del mas Pi, ha de destacar-se les puntualitzacions següents de Salvador Pi, pare: el mas Pi havia de donar-se al nét primogènit, d'entre els fills de sexe masculí de Pere i Salvador; si no es comptés amb descendència masculina ni femenina, el mas Pi revertiria a Salvador, fill, i aquest designaria hereu al seu testament.⁵¹

Tres anys més tard d'aquesta donació del mas Pi, el 15 de gener de 1470, en Salvador Pi, ja orfe, maridà amb Elionor, filla del difunt Vicenç Julià i Marga- rida, de Vilassar, i germana de Llorenç Julià, hereu del mas Julià. Pel que sembla, la favorable situació d'en Salvador li permeté adquirir una peça de terra a carta de gràcia per 10 lliures de Pere Sabater, que justificà la transacció amb la seva ve- llesa i els robatoris soferts a causa de la guerra.⁵² En canvi, el mas Pi no tingué la mateixa sort. Segons una època de Jaume Padró de Mataró, sogre de Miquela, vídua de Pere Pi, escripturada el 19 de març de 1473, a favor de Jaume Julià de l'esmentada localitat, la quintana i les vinyes d'aquest mas havien estat arrenda- des per quatre anys al preu de 12 lliures.⁵³ Malgrat això, el vilassarenc Bernat Pi féu confessió del mas Pi al capbreu de Miquel des Bosc i de Sant Vicenç.⁵⁴

49. *Diversorum* 131, APSGVD.

50. *Diversorum* 32, APSGVD.

51. *Diversorum* 26, APSGVD.

52. *Diversorum* 31 i 39, APSGVD.

53. *Diversorum* 35, APSGVD.

54. CASTILLO i SALRACH (1990), p. 230.

LA FAMÍLIA I EL MAS EN LES ESTRATÈGIES PATRIMONIALS
AL VILASSAR BAIXMEDIEVAL

TAULA 3
AGLEVAMENT DE MASOS A VILASSAR (1354-1474)

<i>Data</i>	<i>Aglevador</i>	<i>Mas familiar</i>	<i>Mas alevat</i>	<i>Via d'aglevament</i>	<i>Capbreu XVI-XVII</i>
1354	Carbonell, Guillem	Carbonell (monestir de Sant Pol de Mar/ Cartoixa de Montealegre)	Barata (ròneg) (Des Bosc)	?	Carbonell i Barata: Sebastià Boet, àlies <i>Blanc</i>
1371	Cuquet, Pere i Francesca, muller	Cuquet (Des Bosc)	Amadó (Des Bosc)	Donació testamentària	Cuquet: Salvador Verívol, àlies <i>Cuquet</i> Amadó: Salvador Lladó
1374 (anterior)	Canal, Bonanat	Canal (alou)	Borda de na Serra (Franquesa de Montcada / des Bosc)	Carta precària	— Borda de na Serra: ?
1383	Morera, àlies <i>Tolrà</i> , Pere i Tolrà, Bernat i Antoni, fill	— Tolrà (Des Bosc)	Nadal (Des Bosc) Tres peces del mas Nadal s'annexionen al mas Tolrà	Establiment Establiment	— Tolrà: Esteve Tolrà
1395	Roig, Pere	Roig (Des Bosc)	Amadó (Des Bosc)	?	Roig i Amadó: Salvador Lladó
1407	Agneta, muller de Pere Serena, àlies <i>Dilmer</i> i vídua de Berenguer Boix, àlies <i>Boscà</i>	Canal (alou)	Boscà (altar de Santa Maria de l'església de Sant Genís de Vilassar)	Compra	— Boscà: ?
1408	Perdal, Salvador (Premià)	Perdal (església de Sant Pere de Premià)	Alzina (deshabitat) (Des Bosc)	Donació testamentària	— Vicenç Colomer del Camí

TAULA 3 (Continuació)
AGLEVAMENT DE MASOS A VILASSAR (1354-1474)

<i>Data</i>	<i>Aglevador</i>	<i>Mas familiar</i>	<i>Mas alevat</i>	<i>Via d'aglevament</i>	<i>Capbreu XVI-XVII</i>
1411	Armengol, Salvador	Armengol (Des Bosc)	Perpinyà (Des Bosc)	Compra	Armengol: Antoni Armengol Vehill de la Serra o Perpinyà: Pere Vehill de la Serra
1422	Parera, Antoni	Parera (Des Bosc)	Aulovara (prepositura de Cardedeu)	Donació testamentària	Parera: Bernat Cisa, àlies <i>Parera</i> —
1461 1469	Pi, Salvador Colomer, Pere	Pi (Des Bosc) Colomer (Des Bosc)	Lena, a Premià (alou) Alzina (deshabitat) (Des Bosc)	Permuta Donació?	Pi: Bernat Pi — Colomer i Alzina: Vicenç Colomer del Camí
1474	Julià, Llorenç	Julià (alou)	Martí (derruït) (alou)	Compra	Julià: ? Martí: ?

CONCLUSIONS

L'anàlisi de les relacions existents entre la base antroponímica i toponímica dels masos vilassarencs durant els segles XIV i XV ha permès constatar i exemplificar la presència d'unes tendències evolutives, indicadores d'unes fases d'estabilitat, de creixement i d'involució. Els resultats d'aquestes observacions reflecteixen que les crisis de mitjan segle XIV i finals del mateix segle foren menys intenses a Vilassar que en altres indrets de la Catalunya Vella, perquè la tendència predominant fou la d'estabilitat poblacional. Malgrat això, una consulta exhaustiva i intensiva de fonts notariales de diferent tipologia ha demostrat que, en algunes unitats familiars, aquesta estabilitat fou més complexa i accidentada del que s'acostuma a pensar. El fracàs de les estratègies reproductores de la família troncal del mas originaren unes tendències d'involució, caracteritzades per una manca de recursos humans. D'entre aquestes tendències s'ha diferenciat les es-

tratègies patrimonials que afavoriren el retorn a l'estabilitat, com per exemple l'alienació del mas a branques familiars col·laterals, de les que finalitzaren amb la pèrdua del patrimoni familiar.

L'estudi dels masos deshabitats, rònecs i derruïts vilassarencs demostren els diferents estats d'algunes unitats d'explotació familiar pagesa, que reflecteixen el trencament progressiu entre la família i el seu mas. Els primers masos deshabitats o rònecs documentats mostren que la despoblació, durant la segona meitat del segle XIV, fou poc important al Vilassar baixmedieval. Per tant, la incidència de les diferents crisis del segle XIV és menor que en altres indrets de la Catalunya Vella. Durant el segle XV, l'abandonament de masos s'explica per una presència continuada de la mort, mai documentada a causa de la pesta, que originà en aquests masos l'absència d'agents productius i reproductius vàlids: hereus menors, vídues soles i hereus eixorcs o amb descendència que no estava disposada a encarregar-se de l'explotació del mas. Per aquesta darrera circumstància, s'ha incidit en la importància d'un corrent migratori vilassarenc vers la ciutat comtal des de principis del segle XIV.

L'aglevament de masos vilassarencs ha permès la construcció d'un model explicatiu, que considera l'estat del mas, la via d'aglevament i les estratègies patrimonials senyorials i pageses. La major part de les estratègies patrimonials senyorials es documenten per a finals del segle XIV i coincideixen amb la reorganització patrimonial endegada pels primers Des Bosc. L'entrada d'aquests nous senyors significà un enduriment de les condicions d'explotació de la pagesia, perquè alguns pagesos alevadors hagueren d'acceptar un canvi del seu estat jurídic i adquirir la condició de remences. Dins de les estratègies patrimonials pageses, s'ha destacat la importància de les donacions testamentàries i les compravendes efectuades entre parents, davant les escasses alienacions realitzades fora de l'àmbit familiar. Aquests resultats reflecteixen la importància de l'endogàmia existent en aquesta vila i indiquen que conèixer l'estat d'un mas alevat és tan important com saber la via d'aglevament. Ambdós factors són essencials per a l'elaboració d'una posterior redefinició de la diversitat pagesa vilassarenca, sense caure en models explicatius generalistes, que considerarien com a pagès gras tot pagès que comptés amb més d'un mas. En tot cas, esperem que el que hem vist aquí hagi donat una mostra del potencial explicatiu de l'anàlisi de la continuïtat i la divergència en la toponímia/antroponímia del mas i l'interès de seguir treballant en aquesta direcció.